

การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคม ผ่านคนสามวัย

Development of A Collaboration Network for Promoting Creative Spaces with Social Cultural Capital through Three Generations

พระมหานันทวิทย์ แก้วบุตรดี¹, กมลาศ ภูวนาธิพงษ์², พระภาวนาวิชริเทต วิ.³,
มนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา⁴ และ หนึ่งธิดา สาริศรี⁵

Phramaha Nuntawit Dhirabhaddo¹, Kamalas Phoowachanathipong²,
Phraphawanachirawithet Vi.³, Manasanan Prapassornpitaya⁴ and Nuengthida Sarisee⁵

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author, Email: ¹nantawit.kae@mcu.ac.th

Retrieved: February 22, 2024; Revised: October 2, 2024; Accepted: October 11, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย โดยมีความประสงค์เพื่อที่จะ (1) ศึกษารูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม (2) พัฒนาระบบการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย และ (3) พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและชุมชน การเก็บข้อมูลภาคสนามในขอบเขตบริเวณพื้นที่ชุมชน ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และบริเวณพื้นที่ชุมชนตำบลบ้านใหม่ อบต.สำเภากลุ่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้วยการสัมภาษณ์ สังเกตและสนทนากลุ่ม โดยเชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและหลักการทางศาสนาในการอยู่ร่วมกันของชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ลักษณะความเป็นชุมชนของพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีปัจจัยเหมาะสมที่สามารถสร้างสรรค์เป็นพื้นที่ทุนทางวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของชุมชนภายใต้การใช้พื้นที่ทางสังคมผ่านรูปแบบกิจกรรมอาทิเช่น กิจกรรมการฝึกอบรมการทำผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติท้องถิ่น สินค้าจากผ้าพิมพ์ลายใบไม้ธรรมชาติ ภายใต้การสร้างพื้นที่สร้างสรรค์จากคนทุกช่วงวัยของชุมชนนำไปสู่การจุดประกายให้ประชาชนเจ้าของพื้นที่ตระหนักถึงอัตลักษณ์อันดีงามของชุมชน รูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม โดยในด้านกายเน้นความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ยอมรับความแตกต่างในการนับถือศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขบนพื้นฐานการดำเนินชีวิตแบบพหุวัฒนธรรม ในด้านจิต เน้นการอยู่ร่วมกันโดยปฏิบัติตามหลักศาสนา ภายใต้สังคหวัตถุ 4 หลักธรรมอิทธิบาท 4 และ หลักสัปปุริสธรรม 7 ด้านสังคมเป็น

แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์บนพื้นฐานของหลักปฏิบัติที่ดีต่อกัน ด้านปัญญานั้นเน้นการรักษาวิถีชุมชน ภายใต้การปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงและยังสามารถวิถีของชุมชนไว้ได้ อีกทั้งยังสามารถถ่ายทอดสู่คนรุ่นต่อไปได้

คำสำคัญ: พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ; ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์; ทุนวัฒนธรรมทางสังคม

Abstract

The purpose of this research article is to study the development of a collaborative network to promote creative space for social and cultural capital through three generations. The intent is to (1) study the model for creating cooperation to promote creative spaces with social cultural capital; (2) study and develop the process for promoting creative spaces with social cultural capital through three generations; and (3) develop a collaborative network to promote creative spaces with social cultural capital through three generations. collecting information from those involved in both the government and community. Field data collection in the community area Wat Sumet Community School Learning Centre, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, and the community area of Ban Mai Subdistrict, Samphao Lom Subdistrict Administrative Organisation, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province with an interview Observe and discuss in groups. By linking knowledge about religious concepts and principles to living together in a creative space community,

Research results found that the community nature of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province has appropriate factors that can create a cultural capital area. and community participation through the use of social space through activities such as training activities for making products from local natural materials. Products made from fabric printed with natural leaf patterns. Under the creation of a creative space by people of all ages in the community, it has led to a spark for the people who own the area to realise the good identity of the community. By creating cooperation to promote creative spaces with social and cultural capital, On the physical side, emphasis is placed on the relationships of people in the community. Accept differences in religion for peaceful coexistence based on a multicultural lifestyle. In the spiritual aspect, emphasis is placed on living together according to religious principles. Under the Sangha Vattthu principles, Iddhipada principles, and Sappurisadham principles, the social aspect is a guideline for living together creatively based on principles of good behaviour towards one another. The intellectual

side emphasises maintaining the community's way of life while adapting to change and still being able to maintain the community's way of life. It can also be passed on to the next generation.

Keywords: Development of a Collaboration Network; Promoting Creative Spaces; Social Cultural Capital

บทนำ

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการจัดการทรัพยากรมนุษย์ โดยมุ่งเน้นการสร้างเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่ายชุมชนอันเป็นตัวกำหนดให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ สำหรับแนวคิดในการพัฒนาโดยชุมชนนั้นมีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวปฏิบัติในการบูรณาการระหว่างการจัดการทรัพยากรภายในชุมชนและสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดมิติการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์วิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน อันเป็นผลมาจากการมีส่วนร่วมของผู้คนในท้องถิ่น ซึ่งผลสะท้อนของการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ทำให้ภายในชุมชนเกิดการพัฒนาและผู้คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสามัคคี “จะเห็นได้จากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างและการพัฒนาชุมชน การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการ ส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้” (อนันต์ คติยะจันทร์, 2563) การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้เข้มแข็ง มาจากแหล่งที่สำคัญได้แก่ ฐานทุนศิลปวัฒนธรรมของประเทศไทย ถือเป็นแหล่งทุนสำคัญอย่างยิ่งของประเทศไทย แสดงถึงรากเหง้าของประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ สะท้อนถึงวิถีชีวิตที่มาจากประชาชนคนไทยทั้งมวล” (Supot, 2023) ด้วยความเป็นไทยนั้นหล่อหลอมมาจากการเป็นคนไทยซึ่งมีลักษณะของความเป็นคนไทยที่สมบูรณ์อันมีความประเพณีที่เป็นไปตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม ด้วยความเป็นพลเมืองตื่นรู้ มีความสามารถในการปรับตัวและรู้เท่าทันสถานการณ์มีความรับผิดชอบ และทำประโยชน์ต่อส่วนรวม อีกทั้งยังมีสุขภาพกายและใจที่มีความเจริญทางจิตวิญญาณ มีชีวิตที่พอเพียง สิ่งเหล่านี้ล้วนหล่อหลอมให้เกิดเป็นความเป็นไทย ดังนั้นการสร้างควมมีส่วนร่วมในชุมชนและการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมสามารถสร้างได้ในชุมชนคนไทย โดยจะเห็นจากช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาในบางพื้นที่หรือบางจังหวัดของประเทศได้มีการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างภาคประชาชน ภาควิชาการและภาครัฐ (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2550) โดยกลไกหลักในการผลักดันการประสานการมีส่วนร่วมคือ ภาคประชาชน เครือข่ายศิลปินและสถาบันอุดมศึกษาที่อยู่ในพื้นที่และได้นำศิลปะและวัฒนธรรมในพื้นที่มาสร้างคุณค่าและมูลค่า (Thai Bev, 2562) ตลอดจนสร้างอัตลักษณ์จนก่อให้เกิดการหมุนเวียนของเศรษฐกิจในพื้นที่ และจากกระบวนการดังกล่าวยังกระตุ้นจิตสำนึกของคนในพื้นที่ให้เห็นคุณค่าของทุนทางศิลปะและวัฒนธรรมในพื้นที่ ซึ่งสร้างความเข้มแข็ง มั่นคงและยั่งยืนของพื้นที่ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องศึกษา รวบรวม สังเคราะห์ ข้อมูลในเชิงพื้นที่ เพื่อนำเสนอในการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มและย้อนกลับมาสู่การอนุรักษ์และรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชาติ ตลอดจนปลูกจิตสำนึกรักถิ่นซึ่งต้องอาศัย การทำงานร่วมมือกันทุนทางสังคมทุกภาคเครือข่าย เพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ในการพัฒนาสินค้าและบริการ เชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ หรือพื้นที่สร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรมให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ บริการ และการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ รวมถึงการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมไปในตัวด้วยการใช้วัฒนธรรมองค์กรชุมชนท้องถิ่นเพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นของตน เช่น ใช้ความเชื่อในการสร้างความ

ร่วมมือในการแลกเปลี่ยนและแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาในลักษณะของเครือข่ายทางสังคม และการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ท้องถิ่นจัดเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญอยู่คู่ชุมชนมาตั้งแต่ครั้งอดีตต่อไป (Supot, 2023) ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวทั้งหมดจำเป็นต้องอาศัยศักยภาพทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งกลไกทางวิชาการที่สำคัญของกระบวนการคือ สถาบันอุดมศึกษาในแต่ละพื้นที่ โดยพันธกิจของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้มีพันธกิจหนึ่งได้แก่ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเสริมสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการศึกษาเพื่อสร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย โดยสนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ (ภาควิชาศาสนาและปรัชญา, ม.ป.ป) “ซึ่งถือเป็นการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณภาพที่มีความมั่นคงและยั่งยืน เป็นโจทย์ท้าทายทางสังคมที่ต้องอาศัยองค์ความรู้จากการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์ในการยกระดับในด้านต่าง ๆ อันมีความมั่นคงของมนุษย์” (สำนักงานนโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2562) ได้เน้นย้ำเรื่องความมั่นคงทางเศรษฐกิจสังคมของพลเมือง ความสมานฉันท์ทางสังคม การยอมรับเป็นสมาชิกในสังคมที่มีสิทธิเสมอภาค ยอมรับความแตกต่างหลากหลายในมิติต่าง ๆ เช่น ชาติพันธุ์ ศาสนา และความเชื่อ ความคิดทางการเมือง ฯลฯ และการเสริมพลังทางสังคมเพิ่ม การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ และการพัฒนาทางสังคมไทยยังขึ้นอยู่กับการพัฒนาทางเศรษฐกิจโดยที่ ‘เศรษฐกิจบนฐานอุตสาหกรรม’ (Industrial Economy) ไปสู่ ‘เศรษฐกิจที่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างนวัตกรรม’ (Efficiency – Driven and Innovation – Driven Economy) ก็คือ แนวคิด ‘เศรษฐกิจสร้างสรรค์’ (Creativity Economy) ที่เป็นการนำความคิดสร้างสรรค์มาผลิตเป็นสินค้า ผลิตภัณฑ์ วัสดุบริการ หรืออื่นๆ สามารถขายและ มีมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ ซึ่งคนส่วนใหญ่อาจเข้าใจว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมในเมือง เช่น ดนตรี แฟชั่น หรือภาพยนตร์ แต่ในความเป็นจริงยังมีกิจกรรมด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่สามารถเกิดได้ในพื้นที่ระดับชุมชน ที่มีความโดดเด่นเนื่องจากนำสิ่งที่เรียกว่า ‘ทุนทางวัฒนธรรม’ อันหมายถึง มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของตนเอง เช่น ภาษาและวรรณกรรม) ศิลปะการแสดง แนวทางปฏิบัติ ทางสังคม พิธีกรรม งานเทศกาล งานช่างฝีมือดั้งเดิม รวมไปถึงความรู้และแนวปฏิบัติที่สั่งสมกันมา มาผนวกกับความคิดสร้างสรรค์จนก่อให้เกิดเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่นอกจากคุณค่าแล้วยังสร้างเศรษฐกิจชุมชนได้อีกด้วย และที่สำคัญ แนวทางการสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นการนำศักยภาพของพื้นที่มาสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางสังคมนี้ ดังนั้นรูปแบบโครงสร้างของการพัฒนาประเทศเริ่มจากชุมชนผ่านการเปลี่ยนผ่านทางความคิดจนเกิดการหล่อหลอมให้เกิดนวัตกรรมชุมชน ภายใต้กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจแบบสร้างสรรค์สู่การนำมรดกทางภูมิปัญญาวัฒนธรรมมาสร้างคุณค่า จนเกิดเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาประเทศโดยการกำหนดยุทธศาสตร์ 20 ปีและแผนแม่บทของประเทศ ในด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่ ภายใต้แผนงานการพัฒนาภูมิภาคและจังหวัด 4.0 อีกด้วย ซึ่งการจะทำให้แต่ละชุมชน มีเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่นำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์หรือกิจกรรมเพื่อสร้างรายได้เชิงเศรษฐกิจได้อย่างแท้จริงนั้น จำเป็นต้องมีการสร้าง ‘ต้นแบบ’ หรือ ‘ตัวอย่าง’ ให้เห็นผลสำเร็จเชิงเป็นรูปธรรมเสียก่อน (สำนักงานนโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2564)

บทความวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาในประเด็นของทุนทางวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชนภายใต้การใช้พื้นที่ทางสังคมผ่านรูปแบบกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์ สร้างโอกาส ในการพัฒนา มีการส่งเสริมกระบวนการ

เรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของ ครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันดำเนินการให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาการอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมความดี คุณธรรมของสังคม การสร้างพื้นที่สร้างสรรค์จากคนทุกช่วงวัยของชุมชนนำไปสู่การจุดประกายให้ประชาชนเจ้าของพื้นที่ตระหนักถึงอัตลักษณ์อันดีงามของชุมชนไว้ว่า ‘เราจะร่วมส่งเสริมกิจกรรมอย่างไร’ ให้มีพื้นที่การเรียนรู้ที่สร้างสรรค์เพื่อสร้างการสืบทอดเอกลักษณ์ ประเพณี วัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันให้ออกมาเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ให้กับคนในชุมชนทุกช่วงวัยได้ในปัจจุบัน เด็กและเยาวชนในชุมชนห่างเหิน ขาดความสัมพันธ์ การส่งเสริมให้เยาวชนได้ทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน เป็นการฝึกเด็กและทุกคนในชุมชนมาร่วมเรียนรู้ส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ ทุณวัฒนธรรมทางสังคมประสาน ขับเคลื่อน ร่วมกลุ่มในชุมชน สะท้อนจุดดีของชุมชน ให้ความรู้ การร่วมมือ การร่วมกลุ่ม สร้างคุณค่า สัมพันธภาพอยู่ร่วมกันของคนทุกช่วงวัย ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจการศึกษาพื้นที่ต้นแบบสำหรับกลุ่มเป้าหมายโดยผ่านโครงการวิจัย “พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: รูปแบบการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมในวิถีใหม่” ด้วยการจัดกิจกรรมส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมเกี่ยวกับการอยู่ร่วมอย่างสมานฉันท์ โดยได้กำหนดแผนงานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมที่จะสร้างกลไกในมิติต่าง ๆ ผ่านศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยสร้างกลไกความร่วมมือกับภาคีหลักในพื้นที่ผ่านกลุ่มคนสามวัยที่อาศัยในพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้ใหญ่ กลุ่มผู้สูงอายุ รวมทั้ง เครือข่ายศิลปิน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและภาคธุรกิจ เพื่อร่วมกันส่งเสริมพื้นที่เชิงวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชนในการจัดการทุนวัฒนธรรมของชุมชนร่วมกัน เป็นเครือข่ายในการร่วมกันส่งเสริมและร่วมกันพัฒนาชุมชนต้นแบบผ่านทุนวัฒนธรรมทางสังคม ภายใต้แผน ชื่อ พื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย: การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม
2. เพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย
3. เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานวิธี ผู้วิจัยใช้แนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมและวิธีวิจัยเชิงปริมาณขยายผลวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร หนังสือ บทความในวารสาร งานวิทยานิพนธ์ สื่อสิ่งพิมพ์ คัมภีร์ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถาต่าง ๆ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งทางจิตวิทยาและทางพระพุทธศาสนา

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ปราชญ์ชุมชน นักวิชาการ ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น และผู้นำชุมชน จำนวน 4 ครั้ง ๆ ละ 8 คน รวมทั้งสิ้น 32 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เข้ากิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ผ่านคนสามวัย จำนวน 1 ครั้ง ๆ รวมทั้งสิ้น 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลได้แก่ (1) แบบสำรวจการรับรู้ชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม (2) แบบประเมินความพึงพอใจการเข้าร่วมโครงการ (3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (4) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเชิงคุณภาพตามขั้นตอนดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ได้ตรวจสอบความตรงเชิงพินิจ Face Validity โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วน การใช้ถ้อยคำ สำนวนภาษา ความเหมาะสมทางวิชาการ ความเหมาะสมจำนวนข้อคำถาม ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ให้มีความสอดคล้องโครงสร้างวัตถุประสงค์

2) ยกร่างแนวคำถามในการสัมภาษณ์

3) การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 รูป/คน ตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องโครงสร้างวัตถุประสงค์ (Index of item objective congruence: IOC) มีค่าระหว่าง 0.85-1.00 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลเพื่อกำหนดนิยามเป็นขอบเขตเนื้อหา การสนับสนุนการกำหนดสมมติฐาน การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและเป็นโครงสร้างของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ประชาชน ชุมชน นักวิชาการ ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น และผู้นำชุมชน จำนวน 4 ครั้ง ๆ ละ 8 คน รวมทั้งสิ้น 32 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เข้ากิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ผ่านคนสามวัย จำนวน 1 ครั้ง ๆ รวมทั้งสิ้น 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลได้แก่ (1) แบบสำรวจการรับรู้ชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม (2) แบบประเมินความพึงพอใจการเข้าร่วมโครงการ (3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (4) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานได้ ร้อยละ(percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน(standard deviation) และวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นผลการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง ด้วยใช้สถิติ Paired-Samples t-test วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยและความแตกต่างก่อนการทดลองและหลังการทดลองของกลุ่มตัวอย่างและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และตีความ (Interpretation) จัดข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ นำข้อมูลที่สอดคล้องหรือสนับสนุนกันมาเป็นแนวทางการเสริมสร้างพื้นที่สร้างสรรค์จากคนสามวัย และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยจากการเชื่อมโยงประเด็นสำคัญที่ได้แล้วนำ

ข้อสรุปที่ได้มาขยายความเชื่อมโยงให้เห็นเป็นภาพรวมเขียนเป็นคำอธิบายโดยละเอียดโดยใช้คำพูดของผู้ให้ข้อมูลมาเป็นตัวอย่างเพื่อแสดงว่าข้อมูลมีความน่าเชื่อถือและสามารถตรวจสอบได้และการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพ นำผลวิจัยมาเขียนสรุปรายงานวิจัยเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม

ผลการศึกษาการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม เพื่อสร้างรูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม จึงได้ทำการสังเคราะห์และประมวลความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธจิตวิทยาและทุนวัฒนธรรมทางสังคมนั้นต้องอาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งองค์ประกอบพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

1) **ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน** พื้นที่จะเป็นชุมชนที่มีความแตกต่างกันในการนับถือศาสนา แต่สามารถอยู่ร่วมกัน บนพื้นฐานการดำเนินชีวิตแบบพหุวัฒนธรรม หมายถึงการที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม สามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมายและมีคุณธรรมจริยธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนา ที่ตนเองนับถือประชาชนสามารถอยู่ร่วมกัน

2) **การยึดหลักคำสอนทางศาสนา** ปัจจัยทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมของสังคมการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ปฏิบัติตามกฎหมายเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมาย และมีคุณธรรม การปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือทำให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของพุทธศาสนา ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4, หลักอิทธิบาท 4, และ หลักสัปปริสธรรม 7

- หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักการแห่งการสังเคราะห์ซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย ทาน (การให้, การเสียสละ, แบ่งปัน), ปิยวาจา (การพูดจาไพเราะ จริงใจและเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น), อตถจริยา (การประพฤติในสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น), และสมานัตตา (การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ)

- อิทธิบาท 4 เป็นธรรมอันเป็นพื้นฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ), วิริยะ (ความเพียร), จิตตะ (ความคิดมุ่งไป) และ วิมังสา (ความไตร่ตรอง)

- หลักสัปปริสธรรม 7 เป็นหลักธรรมในการบริหารงานของบุคคล ประกอบด้วย ด้านธัมมัญญตา (ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ความเป็นผู้รู้จักชุมชน), ด้านอัตถัญญตา (ความเป็นผู้รู้จักผล รู้จักประโยชน์), ด้านอัตตัญญตา (ความเป็นผู้รู้จักตน), ด้านมัตตัญญตา (ความเป็นผู้รู้จักประมาณ), ด้านกาลัญญตา (ความเป็นผู้รู้จักกาล) และ ด้านบุคคลปโรปรัญญตา (ความเป็นผู้รู้จักบุคคล)

ปัจจัยทางพุทธศาสนาสามารถนำมาเป็นหลักปฏิบัติจนเกิดเป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมในพื้นที่ สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมอันเป็นแนวทางส่งเสริมให้ทุกคนในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชนได้เข้าใจ ศรัทธา เห็นคุณค่า และยั่งยืน เพื่อได้สืบทอดสิ่งดีงามอันเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นของชุมชนในการอยู่ร่วมกันตาม คุณลักษณะหมู่บ้านต้นแบบส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย จึงต้องมีการใช้

พื้นที่ทางสังคมผ่านรูปแบบกิจกรรมให้เป็นพื้นที่ที่สร้างประสบการณ์ สร้างโอกาส ในการพัฒนา มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของ ครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกัน ดำเนินการอย่างอิสระ และมีความสุขจนมีผลให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาการอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมความดี คุณธรรมของสังคมต่อไป จนเกิดรูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

3) แนวทางการอยู่ร่วมกันเพื่อส่งเสริมการเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ แม้จะมีความแตกต่างของช่วงวัย ศาสนาและวัฒนธรรม แต่ก็อยู่ในพื้นฐานที่มีการปฏิบัติที่ดีต่อกัน ได้แก่ (1) การให้ความรักและความผูกพันที่มีต่อกัน (2) การเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน (3) การให้ความเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และ (4) การสร้างความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน และมีการทำกิจกรรมร่วมกัน

4) การรักษาวินัยชุมชน การจัดกิจกรรมที่ใช้หลักคำสอนทางศาสนาถ่ายทอดวิธีการปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันผ่านกลุ่มเยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุในชุมชน ศรัทธาในหลักคำสอนตามแต่ละศาสนา เห็นคุณค่ามรดกวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชน นำไปสู่การเสริมสร้างปลูกจิตสำนึก มีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงโดยยังคงรักษาวินัยชุมชนเดิมไว้ได้ และมีความมุ่งมั่นที่จะส่งต่อถ่ายทอด และปลูกฝังสู่เยาวชนรุ่นต่อไป เพื่อสืบสานรักษามรดกทางวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ และร่วมกันพัฒนาวิสัยทัศน์ต่อไปให้ยั่งยืน

ดังนั้น พื้นที่นี้อยู่ร่วมกันมาอย่างยาวนานด้วยความสันติสุข โดยมีคุณลักษณะเป็นพื้นที่ที่ส่งเสริมต่อการสร้างเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ ที่สร้างประสบการณ์ สร้างโอกาส ในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วม สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของพื้นที่ ให้เป็นพื้นที่องสำคัญทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศผ่านทุนวัฒนธรรมทางสังคมอันดีงามของคนสามวัยในชุมชน ทั้ง 4 ด้านนี้ เป็นรากฐานสำหรับการอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม ส่งให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความรักใคร่ สามัคคี ช่วยเหลือกัน แม้จะมีพื้นฐานความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมช่วงวัยที่แตกต่างกัน แต่จากการลงพื้นที่สิ่งที่สะท้อนกลับมาจากคนในชุมชน คือมีความหวังว่า การอยู่ร่วมกันแบบสันติสุขนี้จะหมดหรือค่อยๆ สูญหายไป เนื่องจากเยาวชนในปัจจุบันให้ความสนใจกับการอยู่ร่วมกันหรือเห็นความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมน้อยลง หรือไม่เห็นความสำคัญเลยเนื่องจากขาดความใกล้ชิดกับคนในชุมชน เพราะไปเรียนหนังสือในเมือง ติดเกมส์ ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ดังนั้นความต้องการของชุมชนในพื้นที่ คือ (1) ต้องการให้ทุกคนในชุมชนโดยเฉพาะเยาวชนรักษาวินัยชุมชน คงความสัมพันธ์ของคนในชุมชน, (2) ต้องการให้เยาวชนพัฒนาจิตโดยอาศัยความเชื่อ ความศรัทธา ตามหลักศาสนา มีหลักคำสอนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ, (3) ต้องการให้เยาวชนปฏิบัติที่ดีต่อกันในชุมชน มีความรัก ความสามัคคี และความปรองดองในชุมชน, (4) ให้เยาวชนเห็นคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชุมชน และรักษาวินัยชุมชนไว้ให้อยู่ร่วมกันบนพื้นฐานพหุวัฒนธรรม 5) ต้องการมีอาชีพเสริมสร้างรายได้ผ่านความสัมพันธ์ของคนในชุมชน วิถีชุมชนความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และมรดกวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชน

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการบูรณาการองค์ความรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ อิทธิบาท 4 หลักสังคหวัตถุ 4 หลักสัปปุริสธรรม 7 และหลักจิตวิทยา ได้แก่ การเรียนรู้เชิงสังคมผ่านเครือข่ายการมีส่วนร่วม กำหนดเป็นกรอบแนวคิดระยะเวลาดังนี้

ระยะที่ 1 จัดอบรม 1 วัน ประกอบด้วยกิจกรรม ทั้งหมด 4 กิจกรรม เพื่อให้เด็กฝึกวินัย สำรวจตัวเอง วิเคราะห์ข้อมูลประสบการณ์ ค้นหาเหตุผลผ่านกิจกรรมที่ได้ทำในแต่ละกิจกรรม และปลูกฝังและสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างเยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุกับชุมชน จึงได้มีการจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ตามแนวพุทธจิตวิทยาผ่านทุนวัฒนธรรมทางสังคม ร่วมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ร่วมกันของคนทั้งสามวัย ระหว่างเยาวชน และประชาชน ผู้สูงอายุเพื่อให้เยาวชนและประชาชน ผู้สูงอายุมีความเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างของวิถีชีวิตแต่ละช่วงวัยในสังคมมากขึ้น จนนำไปสู่การสร้างสรรค์การมีส่วนร่วมผ่านชิ้นงานในกิจกรรม เขียนไดอารี่ รายบุคคลนำเสนอได้มีการสะท้อนความคิด ระหว่างนั้นมีการประเมินผลจาก ครู พี่เลี้ยง และคณะผู้วิจัย

ระยะที่ 2 ใช้ระยะเวลา 1 วัน ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก เน้นการเชื่อมโยงคนทั้ง สามช่วงวัยในชุมชน นี้เป็นระยะที่มีการติดตามผลงานจากการสะท้อนความคิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมในระยะแรกเพื่อเป็นการติดตาม กำกับการดำเนินการของกิจกรรม และนำไปปรับปรุงและตรวจสอบความสำเร็จว่าไปไปตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย หรือตัวชี้วัดที่ตั้งไว้ตามรูปแบบที่ต้องการหรือไม่ โดยการจัดอบรมกิจกรรมนั้น ระหว่างนั้นมีการ ประเมินผลจาก ครู พี่เลี้ยง และทีมวิจัย (Coaching)

ระยะที่ 3 การจัดอบรมกิจกรรมนั้น ใช้ระยะเวลา 1 วัน ประกอบด้วยกิจกรรมหลักเน้นการการสะท้อน คิดเห็น และพัฒนาศักยภาพทางปัญญาที่ส่งผลให้มีการปฏิบัติและการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของพุทธศาสนา และผู้เรียนมีการเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติได้ ได้เรียนรู้ และเข้าใจตนเองมากขึ้น เข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์และมีความเอื้ออาทรเกิดขึ้น

2. พัฒนาระบบการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

ผลของการพัฒนาระบบการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย จากการศึกษาพบว่า ในการพัฒนาระบบการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคม ภายใต้จังหวัด พระนครศรีอยุธยา นั้นมีมรดกทุนวัฒนธรรมอันยาวนาน ชุมชนมีความพร้อมในด้านขนบธรรมเนียมประเพณี มีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงที่สำคัญและมีอัตลักษณ์อันโดดเด่นของชุมชน ความเป็นชุมชนของ จังหวัด พระนครศรีอยุธยามีการอยู่ร่วมกันตามคุณลักษณะของหมู่บ้านต้นแบบจึงเหมาะสมกับการใช้เป็นพื้นที่สร้างสรรค์ ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม ซึ่งกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์และสร้างโอกาสในการพัฒนาทางสังคมเหมาะสมกับ การใช้เป็นพื้นที่ทางสังคมผ่านรูปแบบกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์ สร้างโอกาสในการพัฒนา มีการส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยร่วมกัน ดำเนินการให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาการอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมความดีและคุณธรรมของสังคม โดย กลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล่ม (อบต.) ประชาชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน ตัวแทนเยาวชน สถาบันการศึกษาในพื้นที่ เช่น โรงเรียน ซึ่งเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็น สถานที่ที่บ่มเพาะทางจิตใจของคนภายใต้การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในหลายๆด้าน ตั้งแต่กระบวนการเรียนรู้ ส่วนบุคคล (Individual Learning Process) กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Process) ภายใต้ การสร้างการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน ซึ่งจากการวิจัยนั้นก็ได้มีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน บ้าน วัด โรงเรียนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่นำไปสู่การสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทาง สังคม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในด้าน ๆ ตลอดจนส่งผลไปถึงการพัฒนากาย การพัฒนาจิต พัฒนาปัญญาของบุคคล ด้วย โดยงานวิจัยในครั้งนี้ได้ออกแบบกิจกรรม ผ่านศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ จังหวัด

พระนครศรีอยุธยา โดยออกแบบกิจกรรมซึ่งมีรูปแบบที่ส่งผลต่อการสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม

การสร้างความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคมที่ชุมชน โดยกิจกรรมดำเนินการจากคนที่อาศัยในชุมชนตำบลบ้านใหม่ อบต.บ้านใหม่ โรงเรียนชุมชนวัดสุเมธ

3. การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ผลของการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยจากการลงพื้นที่ ชุมชนตำบลสำเภาล่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบประเด็นเรื่องส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาเพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ที่ทางคณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ พบว่า จากการที่คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่วิจัยเชิงปฏิบัติการ ส่งเสริมการทำกิจกรรมโครงการในพื้นที่ และการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล นำไปสู่การเสนอผลการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย สรุปได้ดังนี้ ผลวิเคราะห์บริบทพื้นที่ชุมชน พบว่า ในแง่ของความยินดีร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี คือ คนทั้งสามวัยในพื้นที่ เต็มใจที่จะให้เข้าร่วมโครงการ สิ่งหนึ่งที่ต้องการส่งเสริม คือ ต้องการส่งเสริมเยาวชนให้ ทำกิจกรรมร่วมกันกับคนในชุมชนทั้ง 3 ช่วงวัย คือ เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุในชุมชน และที่สำคัญอยากให้มามีกิจกรรมหนึ่งที่ สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน แนวคิดในการสร้างรูปแบบเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุเกิดการเรียนรู้ร่วมกันและเข้าใจความแตกต่างของแต่ละช่วงวัย การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ร่วมกัน มีพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยทุนวัฒนธรรมทางสังคม

ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ องค์ประกอบการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย สรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ คุณลักษณะพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยประกอบด้วย (1) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน (2) การยึดหลักคำสอนทางศาสนา (3) แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และ (4) การรักษาวินัยชุมชน เพื่อส่งเสริมจุดร่วมที่ทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่ขัดแย้งในความแตกต่างทางวัฒนธรรมโดยคณะผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เป็นตัววัดการรับรู้ชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์

2. ปัจจัยกระบวนการ จากการที่คณะผู้วิจัยได้ศึกษาพบว่า ปัจจัยกระบวนการประกอบไปด้วย ดังนี้

- 1) โครงการพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยในพื้นที่ ตำบลสำเภาล่ม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบปัญหาที่ประชาชนในพื้นที่ให้ความสนใจ และอยากให้เกิดการส่งเสริม คือ เรื่องของการตระหนักถึงความสำคัญที่บ้านเกิด เช่น เด็กนักเรียนในชุมชนไปศึกษานอกพื้นที่ ทำให้ขาดความสัมพันธ์กับเพื่อนในวัยเดียวกัน สื่อออนไลน์ เกมต่าง ๆ ทำให้เด็กไม่ออกมาทำกิจกรรมร่วมกัน และพอโตขึ้นก็ออกไปทำงานตามโรงงาน หรือ ทำงานในกรุงเทพฯ จึงอยากให้ส่งเสริมเรื่องความรัก ความผูกพันของเยาวชน ปลุกฝังสำนึกรักบ้านเกิด เห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม คือ เรื่องการตระหนักถึงความสำคัญของมรดกวัฒนธรรม มีศาสนสถานอยู่ร่วมกัน

- 2) ร่วมคิด สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน แนวคิดในการสร้างรูปแบบเพื่อสร้างสรรค์สิ่ง

ใหม่ ๆ ให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในส่วนของมุมมองของคุณค่าของมรดก วัฒนธรรมในพื้นที่ และในเรื่องเรียนรู้การทำงานเป็นทีม การประชุมกลุ่ม การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนร่วม ทีม การแบ่งงาน จัดสรรงาน การเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ร่วมกัน จึงจัดพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสาม วัยเนื่องจากเล็งเห็นว่า การทำงานส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนระหว่างช่องว่างความต่างของช่วงวัย และศาสนาเป็น ส่วนหนึ่งที่จะช่วยสร้างสรรค์ให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างเป็นพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ร่วมกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาชุมชนยั่งยืน ต้องเผยแพร่จุดดีของชุมชน ผ่านกลุ่มเยาวชน เป็นการถ่ายทอดจริยธรรมคุณธรรมที่ดี งามและปลูกจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันเพื่อสร้างพื้นที่เรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ของคนทุกช่วงวัยในชุมชนผ่านทุน วัฒนธรรมทางสังคมอย่างยั่งยืนสืบต่อไป

3) ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม เพื่อขจัดปัญหาและแก้ไขปัญหาและสนอง ความ ต้องการของชุมชน ตัวแทนนักวิจัยในพื้นที่ประสานงานกับเยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุที่สนใจสังเกตการณ์ที่ สร้างจากลายผ้าพิมพ์ลายด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นมาร่วมนำเสนอขายผ่านเรื่องเล่า วิถีชุมชน โดยได้รับความ ร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขจัดปัญหาและแก้ไขปัญหาในระหว่างการทำกิจกรรม

4) พื้นที่ตำบลลำเภอลม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งจากการสำรวจพื้นที่ พิจารณาเลือกพื้นที่ตำบล ลำเภอลม เนื่องจากชุมชนนี้มี วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม 3 ศาสนา ที่อาศัยอยู่ ร่วมกันยาวนานมีการแลกเปลี่ยนกัน มีการแบ่งปัน เกื้อกูลกันในชุมชน อยู่ร่วมกันแบบไม่มีความขัดแย้งกันใน ชุมชน มีกิจกรรมทางสังคมร่วมกันทุกช่วงวัย และใช้สีผ้าด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เป็นต้น

5) ร่วมจัด หรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล คณะผู้วิจัยในพื้นที่ ร่วมสนับสนุน โดยการสนับสนุน และร่วมแก้ปัญหาในระหว่างการทำกิจกรรม จัดหาผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างลาย พิมพ์ด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบชิ้นงานผลิตภัณฑ์ที่สร้างจากผ้า เช่น ชุดเดรส กระเป๋าสะพาย ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาด การสร้างคอนเทนต์ในการนำเสนอการขายผ่าน เรื่องเล่า วิถีชีวิตของ ชุมชนให้น่าสนใจมาอบรมให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุได้เรียนรู้พัฒนาทักษะ มีมุมมองในการสร้างลายผ้า และผลิตภัณฑ์ผ่านวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นขึ้นมาอย่างสร้างสรรค์ การคำนวณต้นทุน-กำไร

6) ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน คณะผู้วิจัย จัดหางบประมาณเพื่อสนับสนุนร่วมซื้อและร่วมประมูล ผลิตภัณฑ์ที่สร้างจากลายผ้าพิมพ์ด้วย วัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นเพื่อเป็นกำลังใจให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุ

7) ร่วมปฏิบัติตาม โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ คณะผู้วิจัยเข้าร่วมซื้อและ ประมูลผลิตภัณฑ์ที่สร้างจากลายผ้าพิมพ์ด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น และรับฟังการนำเสนอขายผลิตภัณฑ์ที่สร้าง จากลายผ้าพิมพ์ด้วยเทคนิคการบอกเล่าเรื่อง และวิถีชีวิตของชุมชนจากเยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุ

8) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ มีการ ประเมินผล โดยคณะผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เป็นตัววัดการรับรู้ชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์

3. ปัจจัยบริบท ประกอบด้วย (1) ความร่วมมือของหน่วยงานราชการ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน, (2) คนในพื้นที่, และ (3) เยาวชนในพื้นที่

4. ปัจจัยผลลัพธ์ ประกอบด้วย ความร่วมมือกันในการแสดงความคิดเห็น และเยาวชน ประชาชน และ ผู้สูงอายุให้ความสำคัญและสนใจในการสร้างลายผ้าและผลิตภัณฑ์ผ่านวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นขึ้นมาอย่าง

สร้างสรรค์ สะท้อนมรดกทางวัฒนธรรม เยาวชนเกิดการตระหนักถึงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมทางสังคมของชุมชน และที่สำคัญเกิดความร่วมมือกันของกลุ่มงานที่แม้จะแตกต่างด้วยช่วงวัย ศาสนา สามารถสร้างพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันรวมถึงพื้นที่ที่สร้างประสบการณ์ สร้างโอกาสในการพัฒนา มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ สร้างการมีส่วนร่วมและเปลี่ยนพื้นที่ให้เต็มไปด้วยบรรยากาศที่สร้างสรรค์ ยกกระดับคุณภาพชีวิตของพื้นที่ ให้เป็นพื้นที่สำคัญทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ ด้วยการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในวิถีการปฏิบัติตนของบุคคลที่อยู่ช่วงวัยนั้นๆ

ผลวิเคราะห์การวิจัยเชิงปริมาณพบว่า ภายใต้การสำรวจการรับรู้ชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย พบว่า การรับรู้ชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยโดยรวมและรายด้านของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับสูง ซึ่งพบว่า การรับรู้ชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยโดยรวมและรายด้านของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับสูง โดย พบว่า คะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม 7 ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวม หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม 7 หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม (4.93 และ 4.25 ตามลำดับ) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบผลว่า คะแนนตัวแปรการประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม 7 ด้านอัมมัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวมและรายข้อ หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม 7 ด้านอัมมัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมเกือบทุกข้อย่อย ยกเว้น ข้อ 1 “ท่านคิดว่าการมีหน้าที่การงานที่ดีเกิดจากความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน” ที่มีคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม 7 หลังอบรมไม่แตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

- คะแนนตัวแปรการประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม 7 ด้านอัตถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักผล รู้จักประโยชน์, ด้านอัตตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักตน, ด้านมัตตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ, ด้านกาลัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักกาลและด้านปุคคลปโรปรัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวมและรายข้อ หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรด้านอัตถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักผล รู้จักประโยชน์, ด้านอัตตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักตน, ด้านมัตตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ, ด้านกาลัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักกาลและด้านปุคคลปโรปรัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมทุกข้อย่อย

- คะแนนตัวแปรการประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม 7 ด้านปริสัญญญาตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวมและรายข้อ หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม 7 ด้านปริสัญญญาตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมเกือบทุกข้อย่อย ยกเว้น ข้อ 17 “ท่านคิดว่าความที่ชุมชนจะพัฒนาเกิดจากความร่วมมือร่วมใจกันในชุมชน” ที่มีคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม 7 หลังอบรมไม่แตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

- คะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ 4 ของกลุ่มตัวอย่างโดยรวม หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ 4 หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม (4.97 และ 3.93 ตามลำดับ) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านและรายข้อย่อย พบผลว่า

คะแนนเฉลี่ยตัวแปรของการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ 4 ของกลุ่มตัวอย่าง หลังอบรมแตกต่างกับก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกด้านและทุกข้อย่อย เช่นเดียวกัน

ผลวิเคราะห์ผลประเมินความพึงพอใจของการเข้าร่วมอบรม

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ผู้เข้าร่วมสัมมนาประกอบด้วย กลุ่มผู้นำชุมชน (1) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน และตัวแทน จำนวน 5 คน, (2) ตัวแทนประชาชน 7 ครอบครัว จำนวน 7 คน, (3) ผู้นำชุมชน ประชาชนเข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย 12 คน, (4) เยาวชน ประชาชนและผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม “ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย” จำนวน 30 คนมีผลดังนี้

ความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมอบรม พบว่า “แนวพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย” จำนวน 30 คน พบผลวิเคราะห์ดังต่อไปนี้พบว่า คะแนนเฉลี่ยโดยรวมมีค่าเท่ากับ 4.66 มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ความชัดเจนในการตอบคำถามของคณะผู้วิจัยมีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากับ 4.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .404 รองลงมา ประเด็นหัวข้อในการเสวนา ระยะเวลาในการเสวนา และอาหารและเครื่องดื่มมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.78 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .418 และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนหรือสถานศึกษาของท่าน และสถานที่ในการจัดเสวนา มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .499 และ .409 ตามลำดับ ซึ่งทุกข้อมีระดับความคิดเห็นในระดับมากที่สุดเป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. การส่งเสริมความร่วมมือพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย ผู้วิจัยขอนำเสนอตามประเด็นข้อค้นพบจากการลงพื้นที่พบว่า ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ ไม่มีความขัดแย้ง มีความเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีกิจกรรมทางศาสนาสามารถไปร่วมได้ ปฏิบัติพิธีกรรม โดยไม่ขัดแย้งกับความเชื่อทางศาสนาแต่ละคน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระมหากษัตริย์กาลานต์ ฐิตธมโม และอาภรณ์รัตน์ เลิศไพบรود (2563) ซึ่งเห็นว่าการอยู่ร่วมกันภายใต้พื้นที่สร้างสรรค์นั้นอยู่ในรูปแบบของสังคมพหุวัฒนธรรม โดยมองว่า “สังคมพหุวัฒนธรรมนั้นเป็นสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย มีความแตกต่างกันทางสังคมและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ภาษา การแต่งกาย การเป็นอยู่ เป็นต้น เพราะแต่ละกลุ่มชนมีความเชื่อ ความศรัทธาในศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การที่จะทำให้แต่ละคนสามารถอยู่ร่วมกันในชุมชนหรือสังคมเดียวกันด้วยการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกัน ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ทำร้ายกันหรือไม่ละเมิดสิทธิซึ่งกันและกันและแต่ละกลุ่มคนชนสามารถประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้ตามความเชื่อและความศรัทธาของตนเองอย่างมีเสรีภาพ โดยไม่กีดกันกัน” และสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันภายใต้สังคม พหุวัฒนธรรมในประเทศไทย (พ.ศ. 2566 - 2570) ของสำนักงานสภาพัฒนาการสังคมแห่งชาติ (สผช.) โดยมองว่า “สังคมไทยมีเอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย มีสันติวัฒนธรรม สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข” ซึ่งวัตถุประสงค์ของการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมมี 4 ประการ ได้แก่ (1) เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของคนในชาติอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี โดยใช้แนวทางสันติวิธีภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมของประเทศไทย (2) เพื่อให้คนในชาติได้รับการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานและได้รับการพัฒนาศักยภาพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติ โดยคำนึงถึงหลักมนุษยธรรมและหลักสิทธิมนุษยชนพร้อมไปกับเสริมสร้างการมีส่วนร่วมอย่างเท่า

เทียมและเป็นธรรมของคนในชาติ (3) เพื่อให้ทุกภาคส่วนทั้งในและต่างประเทศ มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย และการดำเนินการของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และ (4) เพื่อให้มีการบริหารจัดการของภาครัฐที่มีประสิทธิภาพภายใต้หลักธรรมาภิบาลสอดคล้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม (อนุวัตร จินตกลสิกรรม และพัทธนันท์ คล้ายกระแสด, 2566) ปัญหาหรือสิ่งที่อยากให้ได้รับการส่งเสริมคือ การให้ความสำคัญกับมรดกวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เป็นสิ่งที่คนรุ่นลูกหลานควรที่อนุรักษ์หรือธำรงมรดกวัฒนธรรมนี้ให้สืบต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดของกนกกานต์ แก้วนุช (2564) โดยได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวชุมชนไว้ว่า “เป็นการท่องเที่ยวที่มีขึ้นในชุมชนซึ่งคนในชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรในพื้นที่เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของชุมชนด้วยตนเองอย่างมีส่วนร่วม โดยร่วมจัดการและร่วมรับผลประโยชน์จากการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนและชุมชน ” ดังนั้นจึงควรตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในเชิงท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

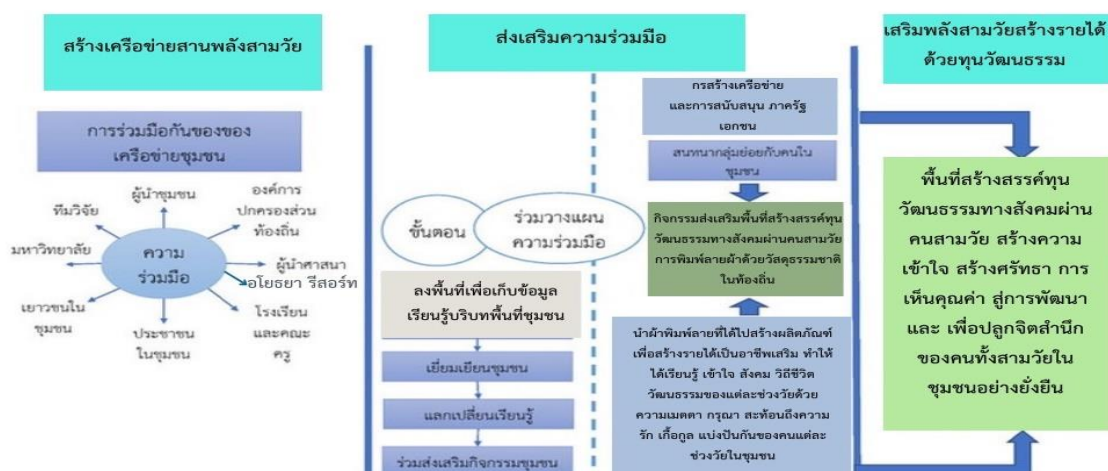
2. การส่งเสริมกิจกรรมผ่านโครงการ

ผลที่ได้รับอย่างเป็นรูปธรรม คือ (1) ผลิตภัณฑ์ที่สร้างจากผ้าพิมพ์ลายด้วยวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นจำนวน 30 ชิ้น จำหน่ายและนำเสนอเผยแพร่ในเฟซบุ๊ก หน้าเพจ 3 วัย 3 วิว (2) กลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมนี้ได้พัฒนาการส่งเสริมทักษะกระบวนการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึก (3) มีการผสมผสานแนวคิดการออกแบบพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม (ทิตินา แคมมณี, 2545) โดยที่นำมาใช้เป็นขั้นตอนหลักของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อช่วยปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่เยาวชนคนปลายน้ำ แนวคิดการใช้กิจกรรมสื่อที่มีลักษณะเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอนที่สอดคล้องกับระดับการพัฒนาการของพฤติกรรมด้านคุณลักษณะของเยาวชน เน้นให้เยาวชนได้คิดวิเคราะห์และฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดในการเรียนรู้ด้วยตนเองจะส่งผลให้เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจ บรรลุตามแนวทางที่กำหนดและสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาได้ อีกทั้งคณะผู้วิจัยได้รับคำปรึกษาที่ดีจากผู้เชี่ยวชาญและนักวิจัยชุมชน ในการแก้ไขปรับปรุงกระบวนการให้สมบูรณ์เพื่อการนำไปใช้ได้จริง โดยการศึกษาครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน สถานศึกษา องค์กรท้องถิ่น ได้แก่ อบต. ทำให้เกิดความสำเร็จในโครงการ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับขั้นตอน วัฒนธรรมประดิษฐ์ (2559) พบว่า ปัจจัยสำเร็จจากการเลือกใช้สันติวิธีในการสร้างสันติภาพและสันติสุขในชุมชน ได้นำเครื่องมือที่เรียกว่าสันติวิธี เช่น การใช้คนกลาง การไกล่เกลี่ย การมีส่วนร่วม การสื่อสาร การสร้างเครือข่ายร่วมแก้ปัญหา และรากฐานหัวใจสำคัญคือ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขทำให้ชุมชนสังคมเจริญก้าวหน้าโดยเรียนรู้จากบทเรียนในอดีตพร้อมกับหาทางแก้ไข ทำให้ชุมชนมีไม่แต่เพียงความสงบไม่มีความขัดแย้งที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรง แต่ต้องพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งยั่งยืนในเชิงกายภาพคือ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนควบคู่กับทางจิตภาพ คือ การส่งเสริมกิจกรรมที่ทำให้คนในชุมชนรู้จักสามัคคี มีความรักใคร่กลมเกลียว สร้างความปรองดอง หรือแม้แต่การอาศัยกฎระเบียบ ข้อตกลงทางสังคม เหล่านี้เป็นพลังขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดความสร้างสรรค์ และสามารถนำพาชุมชนไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน อีกทั้งการได้รับแรงส่งเสริมหรือการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน พบว่า ภาคการศึกษา นักวิชาการ หน่วยงานรัฐ สามารถเข้ามามีบทบาทและพัฒนาส่งเสริมจุดแข็งให้กับชุมชนและได้ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน การใช้สันติวิธีในการสร้างสันติภาพและสันติสุข ทำให้ชุมชนเกิดความรักสามัคคี มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ชุมชนมีเสรีภาพทางความคิดและมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนและยังช่วยสืบสานอัตลักษณ์ของชุมชน

ให้ยั่งยืน จากผลวิเคราะห์เชิงปริมาณ หลังการเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุ พบว่ามีการรับรู้การอยู่ร่วมกันในระดับมาก ถึงมากที่สุด โดยในภาพรวมมีระดับมากที่สุด โดยพบว่า (1) ด้านทาน พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ฟังพาช่วยเหลือกัน ไม่แบ่งแยกศาสนา, (2) ด้านปิยวาจา พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การแสดงออกทางคำพูดแสดงถึงความรักความสามัคคีในชุมชน และ พูดคุย สนทนากับผู้ที่พบเจอด้วยคำพูดสุภาพยิ้มแย้ม จริใจต่อกัน, (3) ด้านอัตถจริยา พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชน ไม่แบ่งแยกศาสนา และตระหนักความรับผิดชอบต่อครอบครัวและชุมชน ตามหลักคำสอนทางศาสนา, (4) ด้านสมานัตตตา พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การเข้าร่วมกิจกรรม อนุรักษ์ วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนสม่ำเสมอ พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และ ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ร่วมแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนสม่ำเสมอ สะท้อนให้เห็นว่าการเปิดโอกาสให้เยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุ ได้ร่วมทำกิจกรรมกับชุมชน ทำให้เรียนรู้วิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรม ได้รับการบอกเล่าประสบการณ์จากผู้ใหญ่ โดยได้รับการเกื้อกูล โดยมีได้มีการแบ่งแยกกันทางศาสนา ทำให้เยาวชนเกิดการรับรู้ฟังพาช่วยเหลือกัน ไม่แบ่งแยกศาสนา มีกิจกรรมปฏิบัติต่อกันอย่างสม่ำเสมอตอนเสมอปลาย บนพื้นฐานหลักคำสอนของศาสนา ฉะนั้นการส่งเสริมให้คนพื้นที่เห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นพื้นที่แห่งการเยาวชน ประชาชน และผู้สูงอายุได้ร่วมทำกิจกรรมกับชุมชน ทำให้เรียนรู้วิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรม เรียนรู้การสร้างสรรค์ ต้องส่งกระบวนการคิด การปลูกฝังค่านิยมอันดีงาม มรดกทางวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน ส่งผ่านต่อสู่เยาวชนรุ่นหลัง เพื่อส่งเสริม สืบสาน วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนแบบยั่งยืน โดยประเมินผลความพึงพอใจจากการเข้าร่วมการเสวนาแนวทางการส่งเสริมกิจกรรม มีระดับความพึงพอใจมากถึงมากที่สุด พบว่า ผู้นำชุมชน รวมถึงผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ มีการรับรู้ และการถ่ายทอด การรับรู้ เห็นด้วยกับกิจกรรมที่คณะผู้วิจัยจะลงพื้นที่ เห็นด้วยและสนับสนุนการทำกิจกรรมร่วมกัน

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

องค์ความรู้ของพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัยได้แก่ (1) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน (2) การยึดหลักคำสอนทางศาสนา (3) แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และ (4) การรักษาวิถีชุมชน ปัจจัยทั้ง 4 ด้าน ต้องอาศัย 3 องค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อน คือ (1) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชน หมายถึง การสร้างความร่วมมือของชุมชน โดยผู้นำชุมชนต้องเป็นผู้ประสาน เชื่อมภายในและภายนอกของ

คนในและคนนอกพื้นที่ ได้แก่ ผู้นำศาสนา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน โรงเรียนและคณะครู เพื่อปลูกจิตสำนึกให้แก่เยาวชน ทำให้เกิดการสืบทอดวัฒนธรรมชุมชน การเรียนรู้ซึมซับการอยู่ร่วมกันอย่างอย่างสร้างสรรค์ของคนทุกช่วงวัยในชุมชนสังคมพหุวัฒนธรรม และความหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนที่มีคุณค่า ไม่ใช่เฉพาะในชุมชนแต่มีคุณค่าในระดับประเทศ ด้วยการจัดกิจกรรมในพื้นที่ ทั้งกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่างวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมการสร้างสามัคคีในชุมชน (2) ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมทุนวัฒนธรรมสังคมของชุมชน หมายถึง การส่งเสริม ร่วมมือ วางแผน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยกันส่งเสริมสร้างกิจกรรม ผ่านการปลูกจิตสำนึกการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และร่วมอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของเยาวชน โดยใช้พลังความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการสร้างกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อการพัฒนาและปลูกจิตสำนึกอย่างยั่งยืน (3) เสริมพลังความร่วมมือผ่านคนสามวัย หมายถึง การปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนได้มีโอกาสได้เข้าใจ รับรู้ เรียนรู้ เห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม วิถีชีวิต วิถีชุมชน ที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยให้เริ่มทำกิจกรรมด้วยตนเอง และเปิดโอกาสให้นำเสนอ สะท้อนความคิด ผ่านมุมมองของเยาวชนโดย คณะผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ทุนวัฒนธรรมทางสังคมผ่านคนสามวัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะนโยบาย จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนและผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่มีความต้องการส่งเสริมกิจกรรมการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ร่วมกันของคนทุกช่วงวัย ทำให้เกิดความร่วมมือทุกภาคส่วนในพื้นที่ เช่น ผู้นำชุมชน ประชาชน หน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงวัฒนธรรม สถาบันการศึกษา

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาชุมชน ควรขับเคลื่อนในเชิงนโยบาย ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ การพัฒนาประเทศให้มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน การพัฒนาชุมชนรากฐาน ในมิติต่าง ๆ เช่น การอยู่ร่วมกัน การส่งเสริมเศรษฐกิจทางวัฒนธรรม การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การส่งเสริมกิจกรรมให้เกิดชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างรายได้ และเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในประเทศ

2) การสร้างความร่วมมือภาคเอกชน และสถาบันการศึกษามีส่วนร่วมเข้าไปพัฒนาระดับชุมชน และปลูกจิตสำนึกการรักษามรดกวัฒนธรรมชุมชนผ่านเยาวชน และภาคสถาบันการศึกษาที่มีพันธกิจในการให้บริการวิชาการแก่สังคม ควรทำโครงการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานราชการในพื้นที่ที่มีจุดมุ่งหมายร่วมสร้างความรับผิดชอบทางสังคมร่วมกัน และร่วมสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนที่ด้อยโอกาสทั้งด้านงบประมาณอุปกรณ์การทำงานเพื่อผลิตสื่อประชาสัมพันธ์มรดกทางวัฒนธรรมที่ดีของชุมชนในพื้นที่ให้แพร่หลายออกไป

3) หน่วยงานภาครัฐ ควรสนับสนุนสินค้าวัฒนธรรมชุมชนที่สะท้อนอัตลักษณ์ของการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่มและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน สร้างความเข้มแข็งของชุมชน

4) องค์การบริหารส่วนตำบล อบต. ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน มีแผนพัฒนาตำบลมีกลไกขับเคลื่อนการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ โดยสร้างตัวชี้วัดชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์ในชุมชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและออกแบบกิจกรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้

- 1) จากผลการวิจัยพบว่า การนำผลการวิจัยส่งเสริมกิจกรรมการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ร่วมกันของคนทุกช่วงวัยไปเผยแพร่และนำไปปฏิบัติในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในการร่วมกันอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม นำไปสู่การพัฒนา ต่อยอด องค์ความรู้ที่ยั่งยืนให้กับชุมชน
- 2) การสร้างเครือข่ายต้นแบบพื้นที่สร้างสรรค์แห่งการเรียนรู้ร่วมกันของคนทุกช่วงวัยผ่านกิจกรรมเยาวชนในรูปแบบกิจกรรมพื้นที่สร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง เชื่อมโยงเครือข่ายในชุมชนและเครือข่ายภายนอกชุมชน เพื่อชูประเด็นชุมชนต้นแบบการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) วิจัยประเด็นการส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม การถ่ายทอดเรื่องราวในชุมชน ของดีประจำพื้นที่ ในเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ สร้างรายได้ และความสุขในการทำงานร่วมกันของคนทุกช่วงวัยในพื้นที่
- 2) วิจัยปฏิบัติการเชิงพื้นที่เกี่ยวกับยกระดับสินค้าท้องถิ่น เป็นภูมิปัญญาของชุมชน
- 3) การวิจัยปฏิบัติการเชิงพื้นที่เกี่ยวกับการปลูกจิตสำนึกเยาวชนรักษามรดกเชิงวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กนกกานต์ แก้วนุช. (2564). *การจัดการการท่องเที่ยวและการพัฒนาชุมชนการท่องเที่ยวภายใต้พลวัตโลก = Tourism management and community development in dynamic world: issues, trends and tools*. กรุงเทพฯ: พรีเมียด.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2550). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลด้านการบริการ จัดหางาน*. กรุงเทพฯ: กองแผนงานและสารสนเทศ กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน.
- ชันทอง วัฒนประดิษฐ์. (2559). *ชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ 26: ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขในพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง* (รายงานวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2562). *นโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563 – 2530 และแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563 – 2565*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2564). *Creative Economy พหุเศรษฐกิจไทยก้าวไกลสู่สากล*. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม 2565, จาก <https://www.nxpo.or.th/th/9440/>
- พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม และอาภรณ์รัตน์ เลิศไพบรود. (2563). การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 5(3), 315-324.
- ภาควิชาศาสนาและปรัชญา. (ม.ป.ป.). *วิสัยทัศน์ ปรัชญา ปณิธาน พันธกิจ*. สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2564, จาก https://regphil.mcu.ac.th/?page_id=5394

- ทีศนา แคมมณี. (2545). *ศาสตร์การสอน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนันต์ คติยะจันทร์. (2563). การอนุรักษ์ชุมชนกับวิถีชีวิตชุมชนและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนริมปากแม่น้ำห้วยหลวง จังหวัดหนองคาย. *วารสารปัญญาวิวัฒน์*, 12(1), 280-290.
- อนุวัตร จินตกลสิกรรม และพัทธนันท์ คล้ายกระแสน. (2566). แผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย (พ.ศ. 2566 - 2570). สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม 2565, จาก <https://www.onlb.go.th/about/featured-articles/5139-a5139>
- Supot, P. (2023). A Study of the Processes of Natural Resources and Community Organization culture Management in Ubonratchathani Province. *Journal of International Buddhist Studies*, 6 (1), 96-103.
- Thai Bev. (2562). *การอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ รายงานการพัฒนาที่ยั่งยืน 2562*. สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2564, จาก https://sustainability.thaibev.com/2019/th/arts_culture.php
-